

Osadnictwo okolic Łęcznej w średniowieczu

Data dodania: 2016-08-04 00:00:00

Link: <https://leczna.pl/aktualnosci/osadnictwo-okolic-lecznej-w-sredniowieczu>

Poniżej prezentujemy ciekawy tekst jaki ukazał się w 2 numerze Merkurusza Łęczyńskiego w roku 1987.

Ziemie rozpościerające się wzdłuż Wieprza i jego dopływów były niewątpliwie wykorzystywane przez człowieka od dawien dawna. Początkowo mogły przybywać tu ludy koczujące, które interesowały się głównie myślistwem i zbieractwem i nie miały stałych siedzib. Dopiero w okresie średniowiecza powstały stałe osady rolnicze wykorzystywane przez kolejne pokolenia ich mieszkańców, często aż po dzień dzisiejszy.

Bez wątpienia jednym z najwcześniej zasiedlonych punktów w tym rejonie była Łęczna. Nazwą tą określano we wczesnym średniowieczu nie tylko osadę, ale i rozległy dość obszar ziem nad Świnką ciągnęły się od jej ujścia na wschód, aż po dzisiejszy Puchaczów. Nie wiadomo kto był założycielem Łęcznej, być może nastąpiło to z inicjatywy pierwszych władców piastowskich, którzy po ten teren sięgnęli w X w.

Zainteresowanie administracji książęcej obszarami wokół Łęcznej wiązać należy z ich walorami komunikacyjnymi (przeprawa przez Wieprz) oraz możliwością hodowli na rozległych łąkach. Dostrzegano też zasobność tej włości w zwierzynę łowną, czego dowodem jest założenie w XI—XII w. wsi Bobrowniki zamieszkiwanej przez łowców bobrów przeznaczonych na potrzeby księcia.

Posiadłości książęce stały się wkrótce przedmiotem nadań dla zasłużonych dla dynastii rycerzy. Być może przejściowo dobra łęczyńskie znalazły się w rękach Sieciecha herbu Topór, palatyna Władysława Hermana, na pewno natomiast władał nimi Jaksa z rodu Gryfów. On to w połowie XII w. darował swe włości w tym rejonie klasztorowi benedyktynów z Sieciechowa. Były to: Łęczna, Szpica, Nadryb, Ostwisz i Sewłod. Cztery ostatnie osady, leżące na wschód od Łęcznej miały więc również wczesnośredniowieczną metrykę, wiążącą się z osadniczymi działaniami księcia lub rodów rycerskich — Toporów albo Gryfów.

Nadanie Jaksy nie objęło całego terytorium Łęcznej, gdyż posiadał on prawdopodobnie tylko jego wschodnią część. Część zachodnia w pobliżu przeprawy przez Wieprz pozostawała własnością książęcą i ona to utrzymała niezmienną nazwę, natomiast darowany benedyktynom rejon nazywano odtąd Łęczną Mniską, tj. mniszą, należącą do mnichów.

W okresie rozbitcia dzielnicowego okolice Łęcznej, leżące na wschodnich rubieżach księstwa sandomierskiego, narażone były na zniszczenia wskutek najazdów Rusinów, Litwinów i Tatarów. Powodowało to niechęć właścicieli tych ziem do inwestowania w ich rozwój. Ani książęta, ani klasztor sieciechowski nie dbali o powiększenie liczby osad, o lepszą ich organizację. Dopiero w zjednoczonym państwie Władysława Łokietka i po przyłączeniu przez Kazimierza Wielkiego księstwa halicko-włodzimierskiego do Polski rejon Łęcznej przestał być pograniczem, co zachęciło osadników do pozostawania tutaj, a właścicieli do finansowania rozwoju posiadanych majątków.

W połowie XIV w. na południe od Łęcznej istniały już, przypuszczalnie będące własnością szlachty, wsie Milejów i Łańcuchów, które w 1349 r. odgraniczono od Łęcznej Mniskiej i Szpicy. Wzrost zaludnienia tej okolicy spowodował utworzenie w latach 1327—1350 ośrodka parafialnego w Łęcznej, wyodrębnionego prawdopodobnie z dawnej parafii w Nowogrodzie. Fundatorem kościoła pod wezwaniem Marii Magdaleny był władca, na co wskazuje usytuowanie tej pierwszej świątyni w królewskiej części Łęcznej. Obserwujemy bowiem dalszy podział własności w tej wsi. Część dóbr w Łęcznej w pierwszej połowie XV w. znajdowała się w rękach szlachcica Zbigniewa herbu Bończa, nie wiadomo jednak w jaki sposób wszedł on w ich posiadanie — może z daru króla, może drogą dziedziczenia po przodkach, o których źródła milczą.

Zbigniew nie miał męskich spadkobierców i pod koniec życia w 1462 r. sprzedał swoją część Łęcznej kasztelanowi krakowskiemu Janowi Tęczyńskiemu. Zainteresowanie Tęczyńskich Łęczną dotyczyło nie tylko jej części szlacheckiej. W latach 1463—1464 wystarał się Jan o zezwolenie na wykupienie królewskich dóbr tej wsi z rąk trzymających je w zastawie Kuropatwów z Łańcuchowa. W ten sposób cała osada znalazła się we władaniu kasztelana krakowskiego, ■który w 1467 r. uzyskał od Kazimierza Jagiellończyka prawo lokowania tu miasta. Nowy ośrodek przejął nazwę Łęczna, a dawną osadę nazywano odtąd Starą Wsią.

W XIV i XV w. nastąpiło znaczne zagęszczenie sieci osad w sąsiedztwie Łęcznej, a więc i wzrost zaludnienia tych obszarów, co zapewniało powstającemu miastu zaplecze umożliwiający rozwój wymiany na rynku lokalnym. Od 1400 r. wzmiankowany jest w źródłach należący do Smietanków Trębaczów, od 1409 r. również szlachecki Witaniów. W 1431 r. obok Trębaczowa odnotowano Wolę Trębaczowską (dziś zaginioną), a w 1450 r. Osierdów. Obie te osady powstały dzięki gospodarczej działalności rodziny Smietanków, którzy jednak możliwości kariery znaleźli w ziemi chełmskiej i pod koniec XV w. dobra koło Łęcznej sprzedali Tęczyńskim.

Położony na południe od Łęcznej klucz dóbr Kuropatwów obejmował w pierwszej połowie XV w. ośrodek w Łańcuchowie i należące doń wsie: Zakrzów, Górne, Milejów, Łysolaje, Wolę Łańcuchowską i Ciechanki oraz Ostrówek i zaginione później Rogalice koło Mełgwi.

Już od XV w. obserwujemy rozwój dóbr benedyktynów wokół Mniskiej Łęcznej, W XV w. pojawiły się tu nowe osady: Wola Łęczyńska zwana też Młynową Wolą (dziś Turowola) oraz Brzeziny występujące później pod nazwą Wola Brzezińska lub Brzozowa Wola. Nie występuje natomiast w źródłach wieś Sewłod, zapewne zniszczona jeszcze w dobie dzielnicowej, wyludnieniu uległy też Nadryb i Ostwisz. W latach 1480—1531 klasztor odbudował Nadryb (dziś Nadrybie), Ostwisz natomiast nie podniósł się już z upadku i dziś tylko nazwa jeziora Uściwierz umożliwia lokalizację tej wsi.

Podmokły teren położony na północny wschód od Łęcznej nie sprzyjał rozwojowi gospodarki rolnej i tworzeniu stałych osad. Jednak i tu w 1490 r. pojawiła się we włościach Tęczyńskich nowa osada Dratów. Tęczyńscy skupując posiadłości sąsiadów w Bobrownikach, Trębaczowie, Osierdowie oraz zakładając nowe osady (miasto Łęczna, Dratów) starali się stworzyć prężny klucz dający liczne dochody. Podobnie czynili benedyktyni w dobrach koło Mniskiej Łęcznej. Dawało to perspektywę szybkiego awansu gospodarczego tego terenu po lokacji miasta. Jednak na przełomie XV i XVI w. okolice te uległy najazdowi Tatarów, a sama Łęczna została spalona. Wydaje się, że wynikiem z tego straty osadnicze

odrobiono w bardzo krótkim czasie, inaczej bowiem nie miałyby szans powodzenia lokacja miasta Puchaczów na gruntach Mniskiej Łącznej podjęta przez benedyktynów w 1527 r.

Średniowieczne dzieje zagospodarowania okolic Łącznej ukazują początki większości osad istniejących tutaj do dziś lub wyjaśniają okoliczności zaniku dawniej notowanych, a obecnie nieznanych wsi. Był to bowiem okres — szczególnie XIV i XV w. — intensywnych prac przy karczowaniu lasów, zajmowaniu pod uprawę nieużytków i budowania osiedli.